

УДК 336

М. В. Корнеєв,
к. е. н., доцент

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

M. Korneyev,
PhD in Economics, Associate Professor

PERFECTION OF ELEMENTS OF CONTROL SYSTEM BY ACTIVITY OF SEPARATE SUBJECTS OF FINANCIAL TO SECTOR

У статті розглянуто сутнісні характеристики, мету, завдання, базові вимоги до управління активами окремих суб'єктів фінансового сектору. Сформовано адаптовану до сучасних умов підсистему управління активами окремих суб'єктів фінансового сектору. Розглянуто поняття, завдання та особливості управління капіталом окремих суб'єктів фінансового сектору. Сформовано підсистему управління капіталом окремих суб'єктів фінансового сектору.

In the article are considered the descriptions, purpose, task, base requirements to the asset management of separate subjects of financial to sector. The control subsystem by the assets of separate subjects of financial to sector is formed. A concept, tasks and features of management by the capital of separate subjects of financial to sector, is considered. The control subsystem by the capital of separate subjects of financial to sector is formed.

Ключові слова: активи, управління, система, капітал, оптимізація, суб'єкт, фінансовий сектор.

Key words: assets, management, system, capital, optimization, subject, financial sector.

ВСТУП

У сучасних умовах господарювання окремі суб'єкти фінансового сектору залучають все більше і більше коштів, що, у свою чергу, збільшує їх відповідальність перед фізичними особами, суб'єктами підприємництва. Звідси питанням загальної оцінки діяльності таких суб'єктів фінансового сектору, їх фінансового стану необхідно приділяти все більше уваги. Ризиковий характер діяльності суб'єктів фінансового сектору обумовлює складність процесу управління їх активами та пасивами. Пошук напрямів підвищення результативності управління активами та пасивами таких суб'єктів дозволить досягти конкурентних переваг, зміцнення надійності і стабільної їх роботи. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність вдосконалення елементів управління діяльністю окремих суб'єктів фінансового сектору, побудови деталізованої та адаптованої до сучасних умов розвитку економіки системи такого управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання управління діяльністю суб'єктів фінансового сектору розглянуто в працях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, а саме:

Є.Ф. Брігхема, В.В. Ковальова, У.Ф. Шарпа, Р.Т. Юлдашева, В.Д. Базилевича, І.А. Бланка [2], А.А. Василенко [1], О.Д. Заруби, Н.Г. Нагайчук [5], С.С. Осадця [7], Р. Пікус [8], В.О. Поворозник [9], А.Ю. Симановського [10] та ін. Науковцями сформовано принципи, форми, методи управління діяльністю суб'єктів фінансового сектору, але проблеми, пов'язані з побудовою окремих підсистем такого управління потребують подальшого наукового опрацювання.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення сутнісних характеристик, мети, завдань, принципів управління діяльністю окремих суб'єктів фінансового сектору, ідентифікація та вдосконалення основних складових системи управління діяльністю суб'єктів фінансового сектору у процесі її побудови.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Складовою частиною загальної системи управління діяльністю окремих суб'єктів фінансового сектору є підсистема управління їх активами. Метою такого управління активами виступає забезпечення фінансової надійності ок-

ремого суб'єкта з відповідною можливістю здійснювати розрахунки за власними зобов'язаннями та отримувати дохід. У ході такого управління вартість активів, як правило, має бути збережена чи збільшена. Завданням управління активами виступає створення та подальше використання спеціалізованих фондів. Наприклад, страховик створює власну систему страхових резервів і в подальшому інвестує у диверсифіковані, прибуткові, високоліквідні активи з метою збереження та нагромадження цих страхових резервів [6; 7; 8].

За рахунок наявних у окремого суб'єкта фінансового сектору ресурсів він має можливості: виконати власні зобов'язання; забезпечити своє стабільне функціонування. При інвестуванні цих ресурсів суб'єкт обов'язково враховує їх структуру, оптимальні терміни інвестування тощо.

Станом на початок 2012 року загальні активи небанківських фінансових установ склали 79,9 млрд грн. (це 7 % від суми активів банківських та небанківських установ). При цьому кількість небанківських фінансових установ зменшується за останні роки, але обсяг їх загальних активів набув тенденції до зростання (незважаючи на кризові явища в економіці). Наприклад, розмір таких активів на початок 2012 року у порівнянні до 2010 року збільшився на 14,3%. При цьому найбільшу частку становили активи страхових компаній (60,2%). Лідерами за темпами зростання вартості активів є інститути спільного інвестування та страховики. Загалом, хоча вітчизняний фінансовий сектор є відносно капіталізованим та розвиненим, криза все одно загальмувала приріст активів його суб'єктів та ріст їх прибутковості [3]. При цьому вагомою проблемою для окремих суб'єктів фінансового сектору виступає недостатність ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної фінансової та/або інвестиційної політики.

Принципи розміщення активів суб'єктів фінансового сектору є такими: безпечність вкладів активів (допускає мінімізацію можливого ризику диверсифікованості коштів); ліквідність активів (допускає швидке перетворення активів у готівкові кошти задля негайного виконання зобов'язань окремим суб'єктом); прибутковість активів (допускає покриття за рахунок позитивного фінансового результату збитків, пов'язаних з основною діяльністю); диверсифікованість вкладів активів тощо [6; 7; 8]. Ці принципи виступають базовими вимогами до управління активами суб'єктів фінансового сектору.

Наприклад, у ході страхової діяльності кошти страхових резервів компаній за договорами ризикових видів страхування мають бути інвестовані у високоліквідні, короткострокові активи; щодо коштів страхових резервів за безризиковими видами страхування, то їх страховик може інвестувати у менш ліквідні активи. Власні кошти страховика, які є вільними від зобов'язань, можна інвестувати в довгострокові, менш ліквідні активи [1; 9].

Суб'єкт фінансового сектору в ході власної діяльності створює спеціалізовані, відповідні йому фонди, формує активи, управління якими повинне відбуватись відповідно до його існуючих зобов'язань та з урахуванням існуючого співвідношення ризиків і доходів такого суб'єкта.

Підсистема управління активами окремих суб'єктів фінансового сектору повинна враховувати конфігурацію їх зобов'язань. Таким суб'єктам необхідно мати у своєму розпорядженні достатню кількість відповідних (згідно зі строковістю, ліквідністю) активів для забезпечення виконання власних зобов'язань. Взаємозв'язок між активами та зобов'язаннями суб'єкта дозволяє формувати його ефективну фінансову політику з урахуванням існуючих ризиків (кредитних, операційних, ліквідності, правових тощо). Залежно від власних зобов'язань окремих суб'єктів фінансового сектору виділяють такі типи фінансових активів: звичайні акції, облігації та інші інструменти з фіксованим доходом; майно; борги, депозити та інші права тощо.

Суб'єкт фінансового сектору, розробляючи власну підсистему управління його активами, повинен врахувати: особливості стратегії фінансової політики; схильність до тих чи інших ризиків. При розробці підсистеми управління активами окремого суб'єкта фінансового сектору є необхідною оцінка лімітів їх розміщення. Враховуючи таку оцінку, цей суб'єкт проводить тестування власної стійкості, використовуючи при цьому різні сценарії розвитку фінансового ринку та зміни в інвестиційній сфері. При визначенні суб'єктом фінансового сектору ситуації, що відповідає значному ризику, він проведе зміни у власній фінансовій політиці з метою ефективного управління цими ризиковими ситуаціями.

Фундаментальне місце у підсистемі управління активами окремих суб'єктів фінансового сектору належить управлінню їх оборотними активами (виробничими запасами; запасами малоцінних і швидкозношуваних предметів (МШП); дебіторською заборгованістю; грошо-

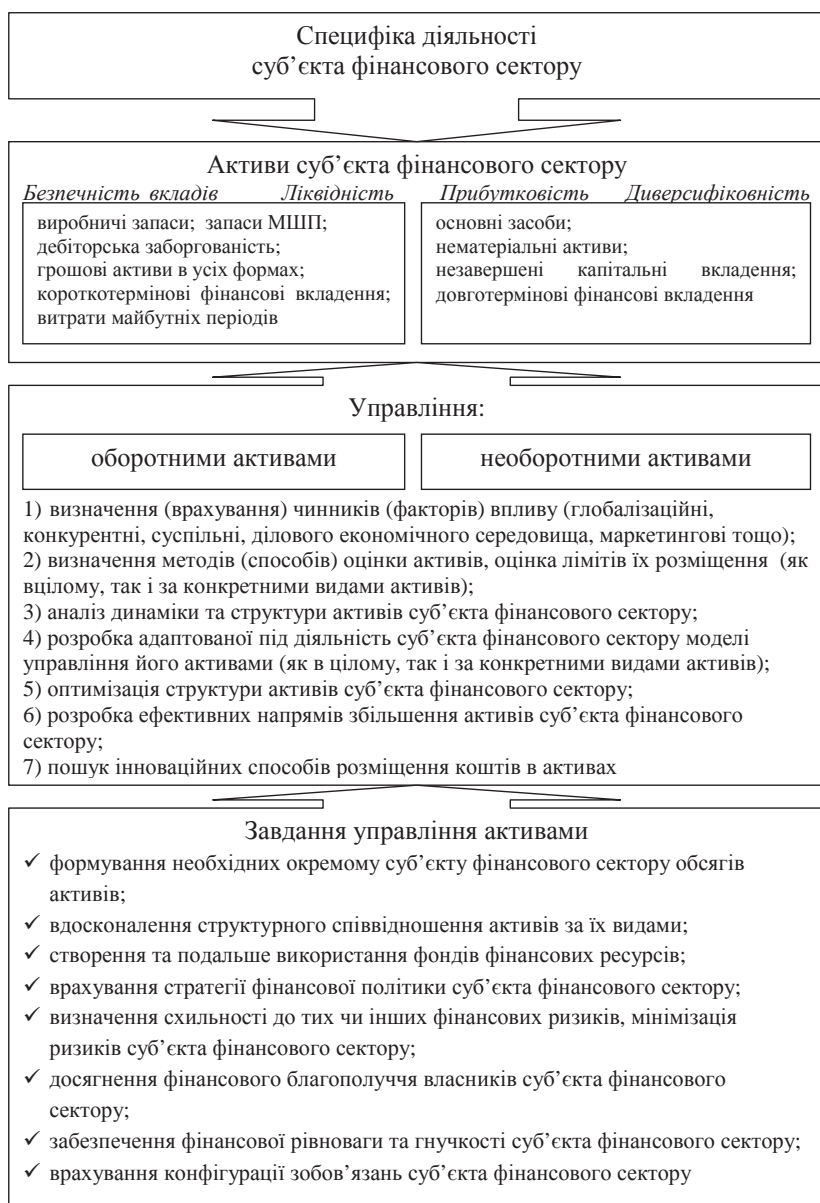

Рис. 1. Підсистема управління активами окремого суб'єкта фінансового сектору

вими активами в усіх формах; короткотерміновими фінансовими вкладеннями; витратами майбутніх періодів). Другорядне значення у підсистемі управління активами окремих суб'єктів фінансового сектору займає управління їх необоротними активами (основні засоби; нематеріальні активи; незавершені капітальні вкладення; довготермінові фінансові вкладення; інші необоротні активи). Зазначимо, що для більшості досліджуваних суб'єктів співвідношення між необоротними та оборотними активами має бути на користь останніх.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, підсистему управління активами окремого суб'єкта фінансового сектору можна зобразити таким чином (рис. 1).

У процесі управління грошовими коштами необхідно розподілити ці кошти (та їх еквіваленти) між цими ж грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями. Виконання цієї задачі є можливим з використанням західних моделей Баумоля (при порівняльній важкій можливості розробки деталізованого плану надходження і витрат грошових коштів), Міллера-Орра (дозволяє мінімізувати сумарні витрати за операціями з грошовими коштами суб'єкта фінансового сектору, базою виступає непостійність витрат грошових коштів суб'єкта у часі). Більш адаптованою для окремих суб'єктів фінансового сектору є друга модель. Також є можливість використовувати власні найбільш адаптовані під діяльність окремого суб'єкта фінансового сектору (чи групи таких суб'єктів) моделі, які будуть враховувати особливості вітчизняного фінансового ринку на конкретному етапі його розвитку.

При розробці (чи вдосконаленні існуючих) підсистем управління активами суб'єктам фінансового сектору необхідно враховувати такі чинники: можливі конкурентні переваги перед іншими учасниками вітчизняного фінансового ринку, процеси фінансово-економічної глобалізації для можливостей конкуренції з аналогічними зарубіжними суб'єктами фінансового сектору, процеси зростання внутрішньої конкуренції, фактори, які виникають у сучасному суспільстві, діловому середовищі тощо. Все це, звісно, потребує в найближчі роки збільшення активів вітчизняних суб'єктів фінансового сектору, а також пошуку інноваційних способів розміщення коштів в активах.

Важливу роль у загальній системі управління діяльністю окремих суб'єктів фінансового сектору відіграє такий її елемент, як підсистема управління капіталом.

Більшість науковців трактують капітал як сукупність фінансових ресурсів, якими розпоряджається суб'єкт підприємництва з метою здійснення своєї діяльності й отримання прибутку. Базою системи управління капіталом

виступає концепція його структури.

Залежно від особливостей діяльності окремого суб'єкта фінансового сектору формуються сутнісні характеристики поняття "капітал", структура капіталу такого суб'єкта. Існує ряд форм трактування сутності капіталу суб'єктів фінансового сектору: грошова, інвестиційна (інвестованих активів) тощо. Проаналізувавши трактування науковців, можна зробити висновок, що капітал суб'єкта фінансового сектору — це фінансові ресурси, що являють собою сукупність грошових коштів (власних, залучених, позичених) або активів (у матеріальній чи нематеріальній формах), які використовуються для забезпечення діяльності суб'єкта й отримання ним фінансового результату. Цей капітал виступає фундаментальною базою діяльності суб'єктів фінансового сектору, та одночасно й сукупністю їх фінансових ресурсів. Складові елементи капіталу кожного окремого суб'єкта перебувають у його розпорядженні, забезпечують його поточну діяльність.

Фундаментальну роль у структурі капіталу суб'єкта фінансового сектору, як правило, відіграє саме власний капітал, який має різновиди за рядом ознак. З тимчасово залучених та перебуваючих у розпорядженні ресурсів суб'єкта фінансового сектору складається залучений капітал. Фінансові ресурси, представлені кредитами банків, кредиторською заборгованістю та доходами майбутніх періодів, є позиковим капіталом окремого суб'єкта фінансового сектору.

В науковій літературі виділяють також поняття економічного і регулятивного капіталу суб'єктів фінансового сектору. Визначення терміну "економічний капітал" розглядається з двох позицій: використовується для фінансування очікуваних і неочікуваних втрат внаслідок настання ризиків; капітал, необхідний для покриття втрат внаслідок настання непередбачуваних ризиків. Більшість науковців погоджуються з тим, що економічний капітал призначений для покриття виключно непередбачуваних збитків. У літературі дискусійним питанням

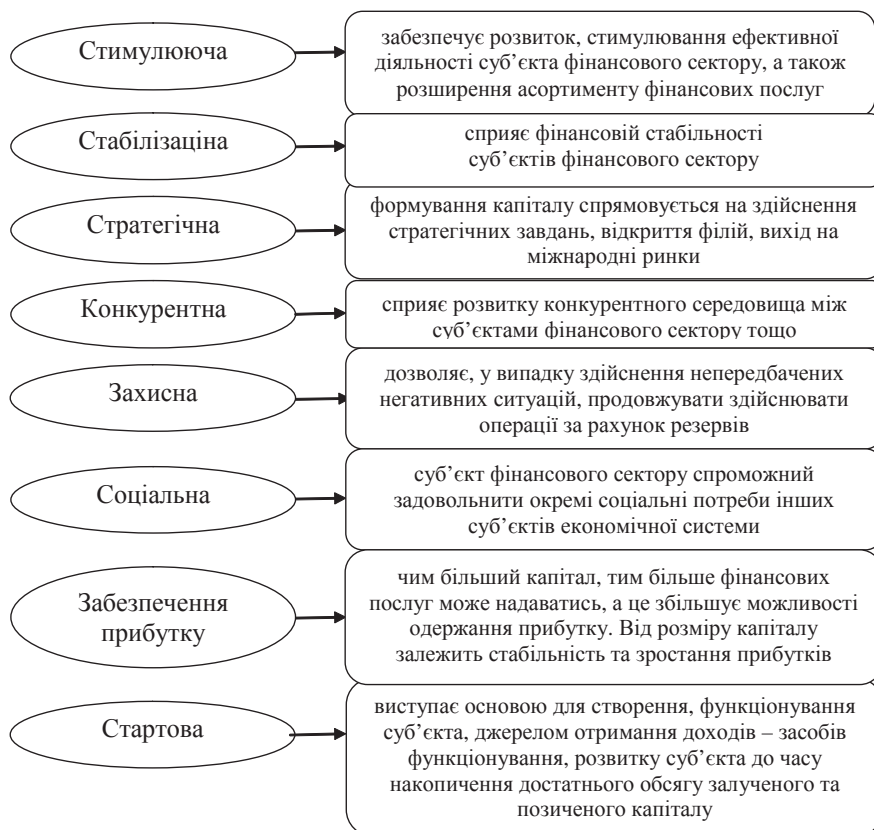

Рис. 2. Основні функції капіталу суб'єкта фінансового сектору

є співвідношення регулятивного та економічного капіталу. А.Ю. Сімановський визначає регулятивний капітал як капітал, яким суб'єкт фінансового сектору повинен володіти для здійснення власної діяльності відповідно до законодачих вимог. Економічний капітал суб'єкта фінансового сектору визначається за певний період. Для регулятивного капіталу встановлюються нормативні вимоги, яких повинен дотримуватися кожен окремий суб'єкт. В сучасних умовах постійно зростає інтерес до такої структурної частини капіталу, як соціальний. Необхідною мірою треба збільшувати рівень соціального капіталу, тобто підвищувати довіру клієнтів до суб'єктів фінансового сектору [4; 5; 10].

Основні мікро- та макроекономічні функції капіталу окремого суб'єкта фінансового сектору наведено на рис. 2.

Додатковими мікроекономічними функціями капіталу окремого суб'єкта фінансового сектору виступають: функція економічної безпеки (спрямована на зменшення ризику діяльності суб'єкта), оперативна (спрямована на розвиток суб'єкта, розроблення та впровадження нових фінансових послуг), регулююча (через встановлення розміру власного капіталу відповідні органи впливають на діяльність суб'єкта), управлінська та розподільна (дозволяє

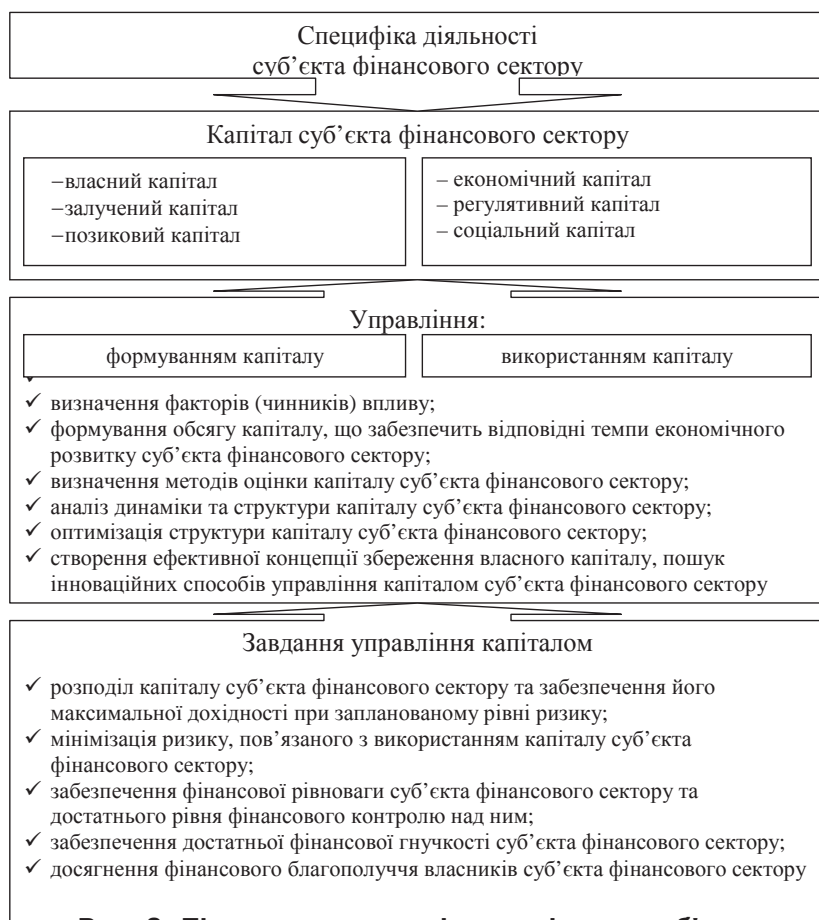

Рис. 3. Підсистема управління капіталом суб'єкта фінансового сектору

виявити ступінь участі акціонера у прибутку, брати участь в управлінні суб'єктом, полягає у розподілі капіталу між акціонерами за результатами фінансового року).

Управління капіталом суб'єкта фінансового сектору — це його вплив на капітал (об'єкт управління) для ефективного та оптимального використання такого капіталу при проведенні власної поточної діяльності. Зводиться таке управління капіталом до формування оптимального співвідношення власного й залученого капіталу окремих суб'єктів фінансового сектору, ефективного його використання. Результатом управління капіталом суб'єкта виступає підвищення його ринкової вартості з дотриманням інтересів усіх зацікавлених суб'єктів економічних відносин та принципів безпечності, прибутковості, ліквідності й диверсифікованості [2]. Зазначимо, що з прийняттям управлінських рішень окремим суб'єктом фінансового сектору пов'язане управління його капіталом. Таке управління неодмінно передбачає вплив на обсяг і структуру джерела формування капіталу такого суб'єкта.

Підсистема управління капіталом окремого суб'єкта фінансового сектору повинна встанов-

лювати вимоги до наявності й достатності його капіталу, розв'язувати завдання оптимізації вартості вкладеного капіталу, передбачати забезпечення диверсифікації активів суб'єкта, їх вищої дохідності тощо. Виділяють такі складові підсистеми управління капіталом суб'єкта: управління формуванням капіталу; управління використанням капіталу. Для ефективного управління формуванням капіталу необхідно врахувати такі особливості: встановлення чітких законодавчих, нормативних вимог щодо розміру статутного фонду, спеціалізованих фондів та їх формування; створення гарантійного фонду на основі додаткового, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку тощо [2].

Отже, систему управління капіталом окремих суб'єктів фінансового сектору зобразимо таким чином (рис. 3).

Зазначимо, що оптимізація структури капіталу є першочерговим завданням для суб'єктів фінансового сектору, які прагнуть займати лідируючі позиції на ринку та

отримувати високу винагороду за власну діяльність. Така оптимізація означає збалансування пропорцій між власним капіталом та позиковими засобами в джерелах фінансування необоротних і мобілізованих активів з урахуванням міри ризику і запасу міцності, які необхідні для досягнення прийнятної рівня фінансової незалежності та поточної платоспроможності.

Безпека окремих суб'єктів фінансового сектору тісно пов'язана з ризиками та загрозами, які залежать від часу їх створення, величини капіталу, виду фінансових послуг, які ними надаються. Суб'єктам фінансового сектору необхідно оцінювати окремі складові сукупного капіталу і чинники, що впливають на їх фінансову надійність.

ВИСНОВКИ

Аналізуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки.

1. У загальній системі управління діяльністю окремих суб'єктів фінансового сектору важливе місце займають підсистеми (елементи) управління їх активами, капіталом. Ці елементи в умовах відносної нестабільності потребують постійного вдосконалення.

2. Управління активами суб'єкта фінансового сектору займає фундаментальне місце у системі його менеджменту. У статті розглянуто сутнісні характеристики, мету та завдання управління активами окремих суб'єктів фінансового сектору на ринку. Визначено, що можливість здійснювати розрахунки за власними зобов'язаннями та отримувати дохід виникає у суб'єктів фінансового сектору при ефективному управлінні їх активами. При цьому активи таких суб'єктів розміщуються з урахуванням безпечності, прибутковості, ліквідності та диверсифікованості. Підсистема управління активами окремих суб'єктів фінансового сектору включає дві складові (управління оборотними та управління необоротними активами) та виконує низку адаптованих до сучасних умов господарювання завдань.

3. Управління капіталом окремих суб'єктів фінансового сектору вимагає чіткого визначення елементів його структури, до яких належить власний, залучений, позиковий, економічний, регулятивний та соціальний капітал. Капітал суб'єкта виконує низку макро- та мікроекономічних функцій, оскільки економічне середовище фінансової діяльності включає в себе макро- та макрорівні. Підсистема управління капіталом окремих суб'єктів фінансового сектору включає дві складові (управління формуванням та управління використанням капіталу) і виконує низку завдань (розподіл капіталу та забезпечення його максимальної доходності при запланованому рівні ризику, досягнення фінансового благополуччя власників суб'єктів; забезпечення фінансової рівноваги і гнучкості суб'єктів фінансового сектору тощо).

Література:

1. Василенко А.А. Інвестиційна стратегія страхових компаній: навч. посіб. / А.А. Василенко. — К.: КНТЕУ, 2006. — 186 с.
2. Бланк И.А. Управление капиталом: учеб. курс / И. Бланк. — К.: Эльга: Ника-Центр, 2009. — 576 с.
3. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.dfp.gov.ua
4. Глубокий В. Природа економічного капіталу та його роль у діяльності банку / В. Глубокий // Вісник КНТЕУ. — 2010. — № 1. — С. 83—92.
5. Нагайчук Н.Г. Управління капіталом страхової компанії / Н.Г. Нагайчук // Фінанси України. — 2008. — № 11. — С. 106—116.
6. Оксанич С. Професійне управління активами страхових компаній: проблеми та перспек-

тиви / С. Оксанич // Страхова справа. — 2007. — № 2. — С. 67—69.

7. Осадець С.С. Страхування: підручник / С.С. Осадець. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — 599 с.

8. Пікус Р. Стратегічні напрямки управління активами страхової компанії / Р. Пікус // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — Сер.: Економіка. — 2007. — № 94—95. — С. 13—16.

9. Поворозник В.О. Активізація інвестиційної діяльності страхових компаній в умовах економічної кризи / В.О. Поворозник // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 3 (12). — С. 165—171.

10. Симановский А.Ю. Достаточность банковского капитала: новые подходы и перспективы их реализации / А.Ю. Симановский // Деньги и кредит. — 2010. — № 6. — С. 20—26.

References:

1. Vasylenko, A.A. (2006), Investytsijna stratehiia strakhovykh kompanij [Investment strategy of insurance companies], KNTEU, Kyiv, Ukraine.
2. Blank, Y.A (2009), Upravlenye kapytalom: uchebnyj kurs [Management by a capital], El'ha, Nyka-Tsentr, Kyiv, Ukraine.
3. The official site of the National commission, that carries out the state adjusting in the field of markets of financial services (2013), available at: <http://dfp.gov.ua> (Accessed 5 September 2013).
4. Hlubokyj, V. (2010), "Nature of economic capital and his role in activity of bank", Visnyk KNTEU, vol. 1, pp. 83—92.
5. Nahajchuk, N.H. (2008), "Management by the capital of insurance company", Finansy Ukrainy, vol. 11, pp. 106—116.
6. Oksanych, S. (2007), "Asset management of insurance companies: problems and prospects", Strakhova sprava, vol. 2, pp. 67—69.
7. Osadets', S.S. (2002), Strakhuvannia [Insurance], KNEU, Kyiv, Ukraine.
8. Pikus, R. (2007), "Strategy directions of asset management of insurance company", Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii: "Ekonomika", vol. 94—95, pp. 13—16.
9. Povoroznyk, V.O. (2009), "Activation of investment activity of insurance companies in the conditions of economic crisis", Stratehichni priorytety, vol. 3, pp. 165—171.
10. Symanovskij A. Yu. (2010), "Sufficient of bank capital: new approaches and prospects of their realization", Den'hy u kredyt, vol. 6, pp. 20—26.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2013 р.